

The purpose of this study is to design a curriculum guide for Saleh School in Education of the Islamic Republic of Iran. The present study is applied in terms of purpose and methodical in terms of method and is part of mixed exploratory projects. The statistical population of the research includes the sentences and texts of the document of fundamental change and the comprehensive scientific map of the country as well as professors and specialists. The design of the guide was based on synthesis research and Acker model. Curriculum design is based on ideology. With the compilation of the document of fundamental change, the role of the Islamic Revolution in changing the educational system entered a new phase. According to the designed model, the prevailing logic of the righteous school is Islamic ideals and values. The prevailing ideology of the curriculum is such that it has a taste of positively functioning ideologies but has not left the way open for their influence. In the mentioned model, an attempt has been made to pay special attention to the approaches of the curriculum and to consider the basic resources of the curriculum, including attention to the learner, attention to the needs of the society and attention to education in the mentioned model. In fact, the proposed model with emphasis on human, Islamic and Iranian aspects is designed to have the necessary and sufficient motivation to learn according to the needs of students in different dimensions, with the growth of their thinking and awareness based on human nature. Consider it as a means of interacting with the world around us, through conscious evaluation and critical interaction with new advances and developments in science. The Saleh School Curriculum Guide is a layout of curriculum components based on sociological, psychological, and philosophical human, Islamic, and Iranian principles. In fact, it is a way out of imported and imitative patterns that is aware of the role of today's schools in the changes of society with a futuristic approach and emphasizes the common human, Islamic and Iranian aspects in an effort to give thinking a thoughtful form. To determine the better performance of the learner in the future and to have an effective connection with the issues and problems of the society based on the standard Islamic system.

Keywords: education, curriculum guide, design, competent school.

طراحی راهنمای برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۱۹

زاهد احمدزاده^۱سیدعبداله حجتی^۲رقیه وحدت^۳**چکیده**

هدف این پژوهش طراحی راهنمای برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، متامند و جزو طرح‌های آمیخته اکتشافی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل جملات و متون سند تحول بنیادین و نقشه جامع علمی کشور و نیز اساتید و متخصصان می‌باشد. طراحی راهنما بر اساس سنتز پژوهی و بر اساس الگوی اکر انجام گرفت. زیربنای طراحی برنامه درسی، ایدئولوژی است. با تدوین سند تحول بنیادین، نقش انقلاب اسلامی در تغییر نظام تربیتی وارد مرحله جدیدتری گردید. طبق الگوی طراحی شده، منطق حاکم بر مدرسه صالح، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی می‌باشد. گسترده‌گی ایدئولوژی حاکم بر برنامه درسی طوری است که طعمی از ایدئولوژی‌های با کارکرد مثبت را در خود دارد اما راه را برای نفوذ آنها نیز باز نگذاشته است. در الگوی مذکور سعی شده است به رویکردهای برنامه درسی توجه ویژه‌ای بشود و منابع اساسی برنامه درسی از جمله توجه به یادگیرنده، توجه به نیازهای جامعه و توجه به آموزش در الگوی مذکور لحاظ گردد. در واقع الگوی پیشنهادی با تاکید بر وجوه انسانی، اسلامی و ایرانی طراحی شده است تا با توجه به نیازمندی‌های دانش آموز در ابعاد مختلف، با رشد تفکر و آگاهی آنها بر اساس فطرت بشری، انگیزه لازم و کافی برای یادگیری را داشته و آن را به عنوان وسیله‌ای برای تعامل با دنیای اطراف، از طریق ارزیابی آگاهانه و تعامل نقادانه با پیشرفت‌ها و توسعه‌های جدید در علوم در نظر داشته باشند. راهنمای برنامه درسی مدرسه صالح، چیدمان اجزای برنامه درسی بر اساس مبانی جامعه‌شناختی، روانشناختی و فلسفی انسانی، اسلامی و ایرانی است. در واقع، چراغ راه برون رفت از الگوهای وارداتی و تقلیدی است که با رویکرد آینده نگر تنظیم شده از نقش مدارس امروزی در جریان تغییرات جامعه آگاه بوده و با تاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی در تکاپو هست که به یادگیری شکل اندیشمندان‌ای بخشید تا عملکرد بهتر را در آینده یادگیرنده رقم بزنند و پیوندی مؤثر با موضوعات و مسائل جامعه بر اساس نظام معیار اسلامی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: آموزش و پرورش، راهنمای برنامه درسی، طراحی، مدرسه صالح.

^۱ دانشجوی دکتری گروه برنامه ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران^۲ عضو هیات علمی گروه برنامه ریزی درسی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران (نویسنده مسئول) abdollahbonabi@gmail.com^۳ عضو هیات علمی گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

در پرتو انقلاب، سایه هدایت دین بر سر ملت ایران در سطح وسیع و به صورت فراگیر بازگشت و فرهنگ منحط غربی که بر کل زندگی مردم سایه افکنده بود، رخت بر بست و دین به عنوان فکر و فرهنگ رهایی بخش، ارزش‌های انسانی چون امید به عدالت، روحیه ظلم ستیزی و ندای استقامت و... را به روح و قلب و جان ملت تزریق نمود. قبلاً در اغلب ساحه‌ها اعتبار والایی ندا شتیم، چه در فرهنگ، چه در تعلیم و تربیت و چه در سایر عرصه‌های سیاسی و اجتماعی و... اصطلاحات رایج منحط غربی به همراه اندیشه‌های اندیشمندان کج باورشان در تمام عرصه‌های زندگی ریشه دوانده بود. آموزش و پرورش به یک تحول و تطوّر اساسی و ریشه دار احتیاج داشت. با گذشت زمان، عمق و پیچیدگی برنامه درسی دچار اصلاح و تغییر می‌شود. باید کار از یک جایی شروع می‌شد که همه اعتبار زندگی، از فرهنگ خودی با شد نه در سایه تقلید و تکرار واژه‌های دیگران. تمام تحلیل‌های متفکران، حاکی از آن بود که حرکت باید از عرصه آموزش و فرهنگ آغاز شود تا حوزه نظر و فکر قوی نشده و زیرساخت‌های گفتمانی بارور نشود، در سایر مصادیق نمی‌شود ادعایی داشت. لذا سند تحول بنیادین و برنامه درسی مدرسه صالح، نقطه شروع آموزش و پرورش اسلامی شد. برنامه درسی مدرسه صالح، یک نوآوری است در کنار سایر رویکردهای بنیادین جهان. یک نوآوری است در عرصه تعلیم و تربیت. یک طرحی است مبتنی بر دانش و اندیشه بومی و اسلامی. شاخصه‌های ممتاز ایرانی و اسلامی را دارد و بر اساس آرای متفکران اسلامی و ایرانی تهیه و تنظیم شده که آن هم بر رویکرد اسلامی تکیه دارد. به آموزش و پرورش باید به‌عنوان یک سرمایه‌ای برای امروز و آینده نگریست که در پی آنست که مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها، رفتارها، ارزش‌ها را در نسل جدید به ودیعه بگذارد تا جامعه را در مسیر استمرار پیشرفت و بقا هدایت نماید. از طریق همین آموزش و پرورش است که می‌توان به کیفیت زندگی بشری بهبود بخشیده و مهارت‌هایی را در مردم ایجاد نمود تا افرادی خلاق و مردمی پیشرفته را تربیت نماییم و به یک جامعه منصف دست یابیم (هدایتی و خوارزمی، ۱۳۹۵). نتایج حاصل از آموزش و پرورش در بلندمدت، سرنوشت یک جامعه را ترسیم می‌کند و اگر دارای زیرساخت‌های اصولی بوده و از منظر طراحی در حوزه اهداف، ساختار و منابع از غنای لازم برخوردار باشد، توسعه جامعه را در درازمدت تضمین خواهد کرد (پيروانی‌نیا، ۱۳۹۵). زیربنای طراحی برنامه درسی، ایدئولوژی است. تمام برنامه‌های درسی، آمیخته به نظام ارزشی است. تمام اقدامات تربیتی برای رسیدن به هدف‌ها تهیه و تنظیم می‌شوند. در این میان برای توجیه سمت و سوی حرکت‌ها، لازم است به سمت قالب‌های ارزشی گام برداشته شود. این قالب‌ها و نظام‌های ارزشی همان ایدئولوژی حاکم بر آن اقدام تربیتی هستند. یکی از اصلی‌ترین ابزارهای مدرسه برای تحقیق بخشیدن به هدف‌های مدرسه جهت می‌بخشند، ایدئولوژی‌ها هستند. این ابزار همان برنامه درسی است. یک ایدئولوژی واحد که تعلیم و تربیت را جهت دهد، وجود ندارد. مواضع آموزشی در روشهای آموزشگاهی، برنامه درسی، تدریس و ارزشیابی متبلور می‌شود. ایدئولوژی برنامه درسی خود را در قالب «مدرسه باید چه چیزی را تدریس کند؟ برای چه هدف‌ها و دلایلی تدریس کند؟» خود را نشان می‌دهد. مدارس یک ایدئولوژی غالب دارند که در جهت دهی نقش‌های آن‌ها تأثیر به‌سزایی دارد. هریک از مکاتب، باورهای متفاوتی دارند. برخی به معلم بیشتر بها می‌دهند و بعضی‌ها دانش آموز محورند. نمود هر یک از ایدئولوژی‌ها در مدرسه ظهور و بروز پیدا می‌کند. در عرصه نظام آموزشی دولتی، اهداف باید بتوانند در ورطه رقابت با دیدگاه‌های دولت‌های دیگر بتوانند دوام بیاورند و کارایی لازم را داشته و تربیت مطلوب را رقم بزنند. ایدئولوژی جزمیت مذهبی، به

دنبال شکل دادن دیدگاه و همگام کردن با عقاید دینی می‌باشد. همه ایدئولوژی‌های مذهبی، یک مشخصه‌ای دارند که با هم در آن مشترک هستند و آن هم باور به وجود خداوند است و این اهمیت را در برنامه درسی در قسمت‌های مختلف مانند محتوا، هدف، شرایط و اقدام‌های تربیتی نشان می‌دهند. در آمریکا حدود ۹۰ درصد از همه مدارس ابتدایی و متوسطه خصوصی و مستقل، مدارس مربوط به کاتولیک‌ها می‌باشد. در مدارس کاتولیک هدف عمده و آرمانی، تشویق به کلیسای کاتولیک و از طریق کلیسا هدایت جوانان به تعالیم حضرت عیسی (ع) است. مسیحیان انجیلی آمریکا هم اهداف مشابه دارند. یهودیان نیز که جمعیت دانش آموزی کمتر از یک درصدی آمریکا را در اختیار دارند، تعهداتی مشابه کلیسای کاتولیک و مسیحیان انجیلی دارند. هر اقدام مذهبی در قلب خود این مفهوم را دارد: در زندگی چگونه باید زیست؟ به تعبیر دیگر هدف هر نوع کیش مذهبی این است که به دیدگاه معتقدان خود شکل بدهد و آنها را با خود همراه گرداند. مدارس فرقه‌ای و غیرمذهبی هم این گونه‌اند. آن‌ها هم در حیطه نفوذ خود شان عمل کرده و جوانان را به سمت دیدگاه‌هایی که والدینشان ترجیح می‌دهند، سوق می‌دهند. ایدئولوژی انسان‌گرایی خردگرا که یک تعالیم و تربیت آموزشی است، نقطه قوتش اهمیت دادن به استدلال و توانایی انسان به داوری‌های عقلی و قابل دفاع است. پیشرفت‌گرایان بر این باورند که باید در امر آموزش شخصیت دانش آموز محترم شمرده شود و به آزادی دانش آموزان در یادگیری معتقدند. نقش معلم در آموزش از منظر این ایدئولوژی تسهیل کننده است و او با ایجاد انگیزی در دانش آموز به علایق او توجه دارد. نومفهوم‌گرایان نگرش کلی و انتقادی به تعالیم و تربیت دارند و نگرش آنها به برنامه درسی، خلق دانشی است با ارزش. دانشی که فرد بتواند توسط آن مسائل زندگی خود را حل و فصل نماید. ایدئولوژی پرورش انتقادی به دنبال دگرگون کردن پیوندها و مناسبات سلطه‌آمیز جوامع است و در تلاش است افراد را با حقوق اجتماعی شان آشنا سازد و ضمن ارتقاء کارایی آنها از آنان شهروندانی بسازد که در هنگام سلطه، شرایط را دگرگون سازند و برنامه درسی این ایدئولوژی در پی آن است که ارزش‌های اجتماعی را در کلاس‌های درس، نقد و استعمارزدایی را به آنان یاد دهد. نقدهای اجتماعی و سیاسی زندگی روزمره در کانون برنامه درسی آنها گنجانده شده است. نومفهوم‌گرایان یک مانفیسست دارند و آن «در راه بودن» و «تکمیل شدن دائمی» است. کثرت‌گرایان شناختی به مباحثی چون خلق نمادها، ایجاد فرصتی برای تفکر خلاق، کثرت و تعدد هوش‌ها و یاد دادن روش حل مسئله هستند. یکی از اهداف والای سند تحول بنیادین پویایی و تحول خواهی در برداشت مفهوم مدرسه است. چنانکه در متن این سند از مدرسه با عناوین مدرسه صالح که دارای وظایف خاصی در پرورش و بارآوری نونهالان این مرز و بوم دارد سخن به میان آمده است. (خاوری، ۱۳۹۲، ص ۲). آغاز یادگیری از محیط خانواده رقم خورده و تداوم آن در محیط مدرسه و جامعه حاصل می‌شود. عملکرد دانش‌آموزان در ایام قبل از مدرسه نیز به عوامل متعددی بستگی دارد که از آن جمله ژنتیک فرد، تغذیه اصولی و بهداشت صحیح می‌باشد. این عوامل در خانواده پایه‌ریزی شده و بعداً در محیط اجتماع و در قالب مدرسه و به صورت هدف‌های پنهان و آشکار درسی شکل گرفته و ارزیابی می‌گردد (مشایخ، ۱۳۹۶). بنابراین مدرسه به عنوان محیط یادگیری در مقیاس خرد اهمیت فوق‌العاده در شکل‌گیری شخصیت فرزندان دارد. محیط مدرسه یک فضایی است که به صورت اجتماعی هدف‌گذاری شده و در پی آنست که فرصت‌ها و موقعیت‌های سلسله‌واری را فراهم آورد تا در آن متربیان بسوی تعالی قدم برداشته و به کسب شایستگی‌ها بپردازند تا فهمی درست از موقعیت خود و اطرافیان داشته و به سمت یادگیری‌های رسمی و غیررسمی نائل شوند. مدرسه صالح به عنوان سازمانی یادگیرنده با ایجاد فضای تعاملی میان معلمان و دانش

آموزان امکان ترکیب و به هم پیوستن تجربیات برای شناخت نقاط الهام بخش و راه‌های مواجهه با آن را متناسب با تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان تدارک بیند. سازماندهی مداوم زمینه‌های تربیتی در فضای مدرسه صالح، در گرو تغییرات هویتی کلیه عوامل تربیت (اعم از معلمان، مدیر و همه عواملی که به نوعی با دانش‌آموزان سروکار دارند) و ارتقاء پیوسته مراتب وجودی آنان و نیز سامان دهی مداوم روابط و ساختار و شکل‌گیری فرهنگ سازمانی مدرسه صالح بر اساس نظام معیار اسلامی است (مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰: ۳۵۷). مدرسه صالح به عنوان کانون عمل و جلوه عینی نظام تربیت رسمی و عمومی، فضای تربیت منعطف، پویا، بالنده و هدفمند است که می‌تواند زمینه کسب شایستگی‌های لازم را در متربیان برای درک و اصلاح مداوم موقعیت بر اساس نظام معیار اسلامی فراهم می‌کند (مهاجران، ۱۳۹۴). در اسلام تربیت بر این اصل استوار است که متربیان را برای رسیدن به حیات طیبه در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی آماده سازد و در این راستا باید از اصل عقلانی که به تناسب بین وسیله و هدف قائل است، بهره جست تا فضای تربیتی خانه و مدرسه به گونه‌ای رقم بخورد که زمینه تحقق حیات طیبه فراهم شود. در این مجال است که امکان تجربه کردن زندگی در مسیر حیات طیبه برای متربیان فراهم می‌آید. در سند تحول بنیادین برای مدرسه صالح ویژگی‌هایی چون ساده‌سازی، پالایش کردن، متناسب‌سازی امور، تعادل در زندگی، انعطاف‌پذیری در کارها و ایجاد رابطه بین احسان و عدالت و نیز مشارکت و تعاون عنوان شده است. لازم است که درباره علت استفاده از کلمه مدرسه صالح، مطالبی عنوان شود. کلمه صالح بیشتر در جایی مصطلح است که برای توصیف کردن یک انسان بکار می‌رود و در نگرش اسلامی نیز جامعه و فرد مستقل از هم بوده و شامل ساختارها و روابط اجتماعی می‌شود. وقتی فرد سالم باشد، جامعه نیز صالح می‌شود. با این اوصاف استفاده از کلمه صالح برای توصیف جامعه سالم نیز امری موجه و دارای ادله می‌باشد. برای همین است که در قسمت مفاهیم کلیدی فلسفه تربیت، کلمه مدرسه صالح به‌عنوان وجهه‌ای از جامعه صالح، به مدرسه مطلوب که مرکز و محل تحقق حیات طیبه است استفاده شده است (همان، ص ۲۸۸). بنابراین در طراحی برنامه درسی مدرسه صالح باید به درک صحیحی از ویژگی‌های مدرسه صالح و قابلیت‌های آن توجه شود. چراکه ترکیب این قابلیت‌ها با عناصر برنامه درسی مدرسه صالح، سبب افزایش کیفیت برنامه‌های درسی می‌شود (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۲). بهبود مدرسه صالح مستلزم طرح برنامه درسی نظام‌مندی است که طی آن ارتباط بین عناصر برنامه درسی و چگونگی تلفیق آن با قابلیت‌ها نشان داده شود (سراجی و همکاران، ۱۳۸۷).

هویت ملی که ناشی از مفهوم هویت است، ملت‌ها را قابل شناسایی و از هم متمایز می‌کند. هویت ملی، ابزاری برای تفکیک یک ملت از ملت دیگر با تکیه بر آگاهی مشترک حول مفهوم یا مفاهیم تعریف شده جمعی است و تا زمانی که آگاهی مشترکی برای تفکیک خود از دیگری به وجود نیاید، هویت ملی، امکان شکل‌گیری ندارد. در ارتباط با مقوله جهانی شدن مسئله نگران‌کننده، رشد تک‌فرهنگی جهانی است، فرهنگی که از سوی رسانه‌های جهانی غرب و شبکه‌های روابط عمومی آن‌ها تبلیغ می‌شود، فرهنگی که به مردم دیکته می‌کند که چه بپوشند، چه بخورند، چگونه زندگی و چگونه فکر کنند. این نگاه توسط جهانی‌سازان آمریکایی برنامه‌ریزی و هدایت می‌شود. از طرفی فرهنگ آمریکایی در پی دستیابی به رهبری ایدئولوژیک جهانی است. این فرهنگ، با آنکه در بستر روشنگری اروپا شکل گرفته، امروزه تفسیری کاملاً آمریکایی پیدا کرده است. این فرهنگ، به انسان، نگاهی تک‌بعدی و مادی دارد. این سلطه‌جویی فرهنگی با موانعی چون فرهنگ انقلاب اسلامی مواجه است که سعی دارد، براساس دو پایه توأمان مادیت و معنویت، نقشی جهانی ایفا کند. جدال بین این دو فرهنگ

جهان‌نگر از بدو پیروزی انقلاب اسلامی آغاز شده و با طرح پروژه جهانی سازی شدت یافته است. یکی از ابعاد جدال بین فرهنگ انقلاب اسلامی ایران و فرهنگ جهانی سازی آمریکایی، در معنا سازی فرهنگی است. فرهنگ، گاه به عنوان یک نظام معنادهنده تعریف می‌شود. در این معنا، فرهنگ در پی کنترل دیگران است و برای دستیابی به این امر، فرهنگ آمریکایی می‌کوشد تا ارزش‌های همسو و همگن با آمریکا را در کشورهای اسلامی از جمله ایران ترویج کند. یکی از راه‌های معناسازی فرهنگی، هویت‌زدایی فرهنگی است. مسخ تاریخی یا هویت‌زدایی تاریخی، بدین معنا است که گذشته افتخارآمیز یک ملت از آنان سلب و در ذهنیت آنان نسبت به آینده، بی تفاوتی ایجاد گردد؛ به گونه‌ای که صرفاً در مسائل روزمره محصور شوند. ملت بی تاریخ یا مبتلا به گسل تاریخی، مجذوب دیگران می‌شود و برپایه تفاسیر غیربومی به ارزیابی حوادث می‌پردازد؛ نتیجه آنکه چنین ملتی در سه حوزه معرفت، قدرت و اخلاق، به پذیرش سلطه فرهنگی بیگانه تن می‌دهد (معدولی بهبهانی، ۱۳۹۷).

۲. مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

در بررسی پیشینه تحقیق، برزگر و ایزدی (۱۳۹۵) در تحقیقات خود با موضوع تعامل اولیا و مربیان در ترویج فرهنگ با توجه به سند تحول بنیادین، به نقش پررنگ اولیا و قبل از حضور فرزندان در نظام آموزش و پرورش رسمی تاکید نموده و نیز توصیه دارند اولیاء توانایی‌های خود را در امور تربیت فرزندان افزایش داده و نیز نسبت به اهداف برنامه‌های تربیتی، روش‌ها و هنجارهای موجود در مدرسه اشرافیت لازم داشته و بر همکاری مؤثر و تعالی بخش اولیاء با نظام رسمی و عمومی کشور اهتمام داشته باشند. حیدری و حسین نژاد (۱۳۹۴) نتیجه تحقیقشان با عنوان جایگاه عدالت در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش ایران حاکی از این است که تحقق عدالت آموزشی با چالش‌های عدیده‌ای مواجه است یکی از چالش‌ها، ماهیت رویکرد آرمان‌گرایی بوده و چالشی دیگر نگاه ناقص ایدئولوژیکی به عدالت است. به ثمر رسیدن عدالت آموزشی منوط به رویکرد نگاه معنوی و تکثر گرایانه نسبت به انسان و جامعه می‌باشد.

پیشینه تحقیق حکایت از آن دارد با وجود تلاش‌های عدیده با محور تحلیل سند تحول در حوزه‌های متعدد اعم از خلاقیت بهرامی (۱۳۹۶) روان‌شناسی نجفی (۱۳۹۴) فلسفه برای کودکان (صباغ حسن‌زاده، ۱۳۹۵) و تربیت دینی (اکبری، ۱۳۹۳) تحقیقی که اساس آن تحلیل سند تحول با موضوع خودگردانی باشد انجام نشده است. البته موضوعات مشابهی با موضوع خودگردانی و تعلیم تربیت انجام شده، مانند حیدری (۱۳۹۷) شکل‌گیری دیدگاه خودگردانی فردی در غرب و بررسی نظرات اندیشمندان غربی را مورد تحلیل قرار داده و مؤلفه‌های اصالت رفتار عقلانیت و اراده را در نظام تعلیم و تربیت ایران در بستر تاریخی مورد واکاوی قرار داده است. بهشتی (۱۳۹۵) نیز با بیان آراء و اندیشه‌های غربی بر محور اومانستی نگاه توأم با افراط بر مستقل بودن انسان‌ها دارند و بر اساس آئین اسلام محدودیت‌های بشر مدنظر گرفته است.

روش پژوهش

هدف تحقیق حاضر عبارت است از طراحی راهنمای مطلوب برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش آمیخته از نوع اکتشافی

می‌باشد، طوری که در اجرای آن روش‌های کمی و کیفی در کنار هم به کار گرفته شدند. روش تحقیق در این پژوهش متامتد و مراحل اجرای تحقیق براساس رویکرد سنتز پژوهی که یک رویکرد کیفی است. جامعه آماری برای تبیین مبانی روانشناسی، فلسفی، جامعه‌شناختی و برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران به روش متامتد می‌باشد. جامعه آماری برای بررسی وضعیت موجود، کلیه اسناد و مدارک خواهد بود. جامعه آماری برای تشخیص وضعیت مطلوب، الگوهای موجود مدرسه صالح و کلیه اسناد سند تحول بنیادین مرتبط با پژوهش می‌باشد. جامعه آماری برای طراحی الگوی مطلوب، پیشینه تحقیقات، مبانی نظری، و الگوهای موجود در زمینه پژوهش و همچنین مصاحبه از متخصصان و صاحب‌نظران آموزشی می‌باشد. شایان ذکر است، نمونه‌گیری نظری از نوع هدفمند و ملاک محور بوده و به صورت ذیل انجام شده است. برای تبیین مبانی روانشناسی، فلسفی، جامعه‌شناختی و برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران کلیه اسناد و منابع به روش متامتد بررسی شد. در بخش تعیین وضعیت موجود و جهت تحلیل، کل جامعه آماری انتخاب شدند. در بخش تشخیص وضعیت مطلوب نیز، الگوهای موجود در آموزش مدرسه تحت بررسی قرار گرفت.

بخش طراحی راهنمای مطلوب نیز متشکل از پیشینه تحقیقات داخلی، مبانی نظری، الگوهای موجود در زمینه مدرسه صالح و همچنین متخصصان برنامه ریزی درسی می‌باشد. برای تعیین مبانی روانشناسی، فلسفی، جامعه‌شناختی و برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران کلیه اسناد و مباحث مرتبط به صورت کتابخانه‌ای بررسی شد. برای تعیین وضعیت موجود، کلیه اسناد تحلیل محتوا خواهند شد و در تشخیص وضعیت مطلوب، الگوهای موجود در آموزش مدرسه صالح، طرح تحول بنیادین آموزش و پرورش، نقشه جامع علمی کشور مورد مطالعه قرار گرفت. در بخش طراحی راهنمای الگو نیز، ساختارهای مناسب در مورد ویژگی‌های الگوی پیشنهادی، با در نظر گرفتن پیشینه تحقیقات داخلی، مبانی نظری مرتبط با پژوهش و همچنین الگوهای موجود در زمینه برنامه درسی و مدرسه صالح انجام گرفت. در بخش امکان‌سنجی طراحی راهنمای مورد نظر نیز، جهت تعیین امکان‌سنجی طراحی راهنمای مطلوب برنامه درسی مدرسه صالح و همچنین رفع نقائص احتمالی، پرسشنامه‌ای در اختیار آگاهان این امر، قرار گرفت. در تحقیق حاضر ابزار گردآوری اطلاعات برای سؤال ۱ (بررسی اسناد و مدارک)، برای سؤال ۲ (چک لیست)، برای سؤال ۳ (مصاحبه، یادداشت‌ها و فیش‌برداری) و برای سؤال ۴ (پرسشنامه) می‌باشد. با توجه به آمیخته بودن روش و چند مرحله‌ای بودن آن، ابزار و روش‌های گردآوری داده‌ها، متفاوت بوده است. بررسی و شناسایی مبانی روانشناسی، فلسفی، جامعه‌شناختی و برنامه درسی مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران با توجه به تجارب، اسناد بالادستی با بررسی اسناد به صورت کتابخانه‌ای و فیش‌برداری و استنادی صورت گرفت. مرحله بررسی وضعیت موجود کلیه اسناد تحلیل شدند و در تشخیص وضعیت مطلوب، الگوهای موجود در آموزش مدرسه صالح، طرح تحول بنیادین آموزش و پرورش، نقشه جامع علمی کشور مورد مطالعه قرار گرفتند. اطلاعات مورد نیاز از دو طریق جمع‌آوری گردید:

الف - برای بررسی وضعیت موجود (تحلیل روی آموزش مدرسه صالح، طرح تحول بنیادین آموزش و پرورش، نقشه جامع علمی کشور) و برای تشخیص وضعیت مطلوب (الگوهای موجود در زمینه مدرسه صالح و کلیه اسناد بالادستی مرتبط با پژوهش) استفاده شد.

آنتروپی شانون، پردازش داده‌ها را در مباحث تحلیل با نگاهی نو و به صورت کمی بررسی می‌کند. آنتروپی، یک شاخصی است برای اینکه عدم اطمینان را اندازه گیری نماید. بر مبنای این روش که به مدل جبرانی نیز شهرت دارد، محتوای مدرسه صالح و اسناد بالادستی مورد بررسی قرار گرفت.

ب- مصاحبه با متخصصان و کارشناسان برنامه ریزی درسی و چگونگی انتخاب:

در این مرحله با متخصصان برنامه ریزی درسی با ملاک‌هایی مانند مدرک تحصیلی Ph.D، آگاهی درباره دانش موضوعی تألیف مقاله، کتاب در زمینه مربوط و تجربه عملی یا آشنایی با مسائل تربیتی با مدرک دکترا و کارشناسی ارشد با تنظیم وقت قبلی مصاحبه‌ای نیمه ساختارمند به منظور شناسایی مؤلفه‌ها و ساختارهای مناسب در مورد ویژگی‌های الگو با آنها صورت گرفت و کلیه مصاحبه‌ها ضبط و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. و در نهایت از طریق مصاحبه و پرسشنامه الگوی پیشنهادی با آگاهان کلیدی اعتبار سنجی و رفع نقایص الگوی پیشنهادی به کار گرفته شد. در بخش طراحی الگو، از الگوی اکر استفاده شد. به منظور شناسایی مؤلفه‌ها و مفروضه‌ها و ساختارهای مناسب در مورد ویژگی‌های الگوی پیشنهادی، با در نظر گرفتن پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی، مبانی نظری و الگوهای موجود، مصاحبه‌ای نیمه ساختاریافته با اساتید، متخصصین تعلیم و تربیت، مؤلفین کتب انجام گرفت.

یافته‌ها

برای طراحی الگوی بهینه با استفاده از روش سنتز پژوهی بر اساس اطلاعات جمع آوری شده از طریق ۳ مرحله به طراحی الگو پرداخته شد. در مرحله اول، حوزه‌های مرتبط با برنامه درسی مدرسه صالح که شامل مبانی روانشناختی، مبانی فلسفی، مبانی جامعه‌شناختی، مبانی برنامه درسی، مبانی مطالعه حوزه دیدگاه‌ها و رویکردهای برنامه درسی، تجارب و نوآوریهای آموزشی و تحلیل مفاهیم نظری مدرسه صالح مورد مطالعه قرار گرفت. در این مرحله پایه‌های تئوریک و مبانی نظری در منابع و متون داخلی شامل: کتاب‌ها، مقالات، تحقیقات انجام شده در داخل و سایت‌های اینترنتی مرتبط با موضوع، مورد بررسی و اطلاعات لازم جمع آوری گردید. در مرحله بعد، به منظور تعیین عناصر راهبردی مدرسه صالح، وضعیت موجود (تحلیل محتوای کمی و برای تشخیص وضعیت مطلوب، مؤلفه‌ها و مفروضات مدرسه صالح، پیشینه‌های جهانی و سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و سند ملی آموزش و پرورش و نقشه جامع علمی کشور و برنامه درس ملی مورد مطالعه قرار گرفت و با استفاده از روش تحلیل آنتروپی شانون وضعیت موجود و تشخیص وضعیت مطلوب اسناد بالادستی مشخص شد. در ادامه به دلیل اینکه در طی بررسی با استفاده از مبانی و چهارچوب مفهومی حوزه‌های مرتبط امکان طراحی و پاسخگویی مستند الگوی برنامه درسی بر اساس مدل اکر امکان پذیر نبود مصاحبه نیمه ساختار یافته‌ای از متخصصان تعلیم و تربیت و اساتید با تجربه آموزش و پرورش به روش مصاحبه نیمه ساختاریافته‌ای انجام شد که برای تحلیل داده‌ها، پاسخ هر یک از پرسش‌ها در کنار هم گردآوری شدند. این پاسخ‌ها چندین بار به صورت فعال و تعاملی خوانده شده‌اند و سپس به صورت باز کدگذاری شدند. پس از کدگذاری باز، داده‌های حاصل از آن بر اساس محورهای مشترکی که میان آنها بروز یافته است در کنار هم قرار می‌گیرند و فراوانی آنها محاسبه می‌شود. سپس کدهای محوری بر اساس همانندی و ناهمانندی‌هایی که با یکدیگر داشتند در تم‌هایی گنجانده شدند. کدهای محوری تحت پوشش آن در نرم افزار اس پی اس اس وارد شدند تا بتوان با استفاده از آمار توصیفی، فراوانی و درصد هر یک را در پژوهش آشکار کرد. در نهایت با کنار هم قرار دادن این داده‌ها با استفاده از روش سنتز پژوهی و با بهره‌گیری از شیوه

تحلیلی استنتاجی، تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده انجام شد و الگوی مورد نظر طراحی و تدوین گردید. از جمله نکاتی که در طراحی الگوی پیشنهادی مورد توجه و تأکید بوده است، خصوصیات عناصر برنامه درسی مدرسه صالح است، به طوری که بتواند جهت‌گیری‌های اصلی را برای تدوین برنامه درسی به وجود آورد. به این معنا که هر یک از عناصر ضمن آنکه از مرحله قبل از خود اثر می‌پذیرند بتوانند بر مرحله بعد اثر گذارند و به این صورت در یک تعامل منطقی و اثرگذاری مستقیم منظومه نظام یافته‌ای را با نتیجه یادگیری به عرصه عمل در آورند. در نهایت برای توصیف عناصر الگوی مدرسه صالح از عناصر دسته‌بندی شده توسط وان اکر استفاده شد. این پژوهش طوری طراحی شده که الگوی مناسب برای برنامه درسی مدرسه صالح به نحوی انجام گیرد که اجزای آن با یکدیگر تعامل لازم را داشته و الگوی مذکور بتواند در زمان اجرا، نتایج کاربردی لازم را ارائه نماید. ارتباط منطقی عناصر برنامه درسی نیز نکته مهمی در طراحی الگو می‌باشد. به همین منظور تلاش شده است این ارتباط بین عناصر و برنامه درسی مورد نظر به وجود آید. زیربنای طراحی برنامه درسی، ایدئولوژی است و نمود هر یک از ایدئولوژی‌ها در مدرسه ظهور و بروز می‌کند. طبق الگوی طراحی شده، منطق حاکم بر مدرسه صالح، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی می‌باشد. گستردگی ایدئولوژی حاکم بر برنامه درسی طوری است که طعمی از ایدئولوژی‌های با کارکرد مثبت را در خود دارد اما راه را برای نفوذ آنها نیز باز نگذاشته است. برای مثال مدرسه صالح، مانند ایدئولوژی جزمیت مذهبی، که یک ایدئولوژی دینی است، ایدئولوژی حاکم بر خود را از مبنای آموزه‌های اسلامی گرفته است. یا در بررسی ارتباط بین ایدئولوژی انسان‌گرایی خردگرا که به بعد عقلانی استوار است با مدرسه صالح متوجه می‌شویم که مدرسه صالح هسته اصلی اقدامات تربیتی‌اش بر بعد عقلانی استوار است و حتی مدرسه صالح از دیگر ابعاد انسانی هم غافل نیست. در بررسی ایدئولوژی پیشرفت‌گرایی که به شخصیت‌دانش‌آموز و آزادی او ارزش قائلند، متوجه می‌شویم که برنامه درسی مدرسه صالح نیز طوری طراحی شده با شرایط متنوع دانش‌آموزان سازگار شود تا آنها را به سطح مطلوبی از شایستگی برساند. در مقایسه بین مانفیسست نومفهوم‌گرایی و برنامه درسی مدرسه صالح متوجه می‌شویم که مدرسه صالح در تلاش است از طریق تدارک زنجیره‌ای از موقعیت‌ها فرصت حرکت رشدیابنده و تعالی بخش را برای دانش‌آموزان فراهم سازد و فرآیند رشد آنها را دائماً به روز نماید. یا در مطالعه برنامه درسی کثرت‌گرایی شناختی با برنامه درسی مدرسه صالح متوجه می‌شویم، مدرسه صالح بر تدارک محیط غنی، پرورش حواس، تخیل، پرورش خلاقیت و تکیه بر قوه ابتکار و بهره‌گیری از آنها برای حل مسائل واقعی و پیچیده دارد. بر اساس الگوی طراحی شده، منطق حاکم بر آرمان‌های مدرسه صالح، ارزش‌های اسلامی می‌باشد. این الگو به دنبال رشد تفکر و آگاهی فراگیران و بر اساس فطرت بشری و هویت اسلامی می‌باشد و با توجه به نیازها و استعدادها و خلاقیت فراگیران به فرهنگ و تمدن ناب اسلامی تأکید دارد. اهداف حاکم بر مدرسه صالح، اعتقادات اسلامی، رویکرد آینده‌نگر و جهانی‌اندیش، فضایل اخلاق اسلامی، عمل صالح و تعالی جو بوده و بر وجه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی تأکید دارد. مدرسه صالح از نظر مکان نیز یک محیط فعال و سازنده و شوق برانگیز برای کسب شایستگی‌ها و با کلاس‌های مجهز می‌باشد که محل تجربه حیات طیبه بوده و بستری است جهانی‌اندیش تا منسبات اثربخش برقرار گردد و ترکیبی از فضا، مکان، جو و روابط انسانی و فرهنگی در محیط مدرسه است. محتوای برنامه درسی این الگو نیز کاربردی و تربیت‌محور و بر اساس نیازهای دانش‌آموزان و با محوریت شکوفایی فطرت و استعداد فراگیران هست و به پرهیز از حافظه‌گرایی تأکید دارد، کاربردی بوده و جهت عمق بخشی به برنامه و هماهنگی با پیشرفت‌های

علمی جهان تنظیم می‌شود. فعالیت‌های یادگیری نیز با استفاده از روش‌های فعال، پژوهش محور و فعالیت محور می‌باشد و رویکرد مشارکتی و گفت‌وگویی حکمفرماست. معلم، کارگزاری است فکور که نقشش ایجاد انگیزه در فراگیران بوده و با برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان، سعی در تسهیل یادگیری دارد. مواد و منابع برنامه درسی مدرسه صالح کتاب‌های آموزشی و علمی، استفاده از فناوری‌های نوین و استفاده مؤثر و مفید از اینترنت بعنوان فضای مکمل و ابزار مناسب مبتنی بر نظام معیار اسلامی برای تحقق بهتر اهداف است. یادگیری فراگیران به صورت گروهی و پروژه محور بوده و به شکل بحث و گفت‌وگو در گروه‌ها و دوری از فردگرایی در جریان خواهد بود به نحوی که به تعامل سازنده و مؤثر با دیگران بینجامد. زمان یادگیری، انعطاف پذیری لازم را خواهد داشت و بر مبنای یادگیری برای فردا و تبیین و ساختن آینده مطلوب شکل خواهد گرفت. ارزشیابی نیز مبتنی بر اهداف و بصورت فعال و مستمر و نیز تعاملی و مشارکتی به همراه اصلاح مداوم برنامه‌ها انجام خواهد گرفت. برنامه درسی مدرسه صالح که با رویکرد آینده نگر تنظیم شده از نقش مدارس امروزی در جریان تغییرات جامعه آگاه بوده و با تاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی در تکاپو هست که به یادگیری شکل اندیش‌مندان‌های بخشید تا عملکرد بهتر را در آینده یادگیرنده رقم بزنند و پیوندی مؤثر با موضوعات و مسائل جامعه داشته باشد. در نهایت با کنار هم قرار دادن این داده‌ها با استفاده از روش سنتز پژوهشی و با بهره‌گیری از شیوه تحلیلی استنتاجی، تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده انجام شد و الگوی مورد نظر طراحی و تدوین گردید.

شکل ۱: طراحی راهنمای مطلوب محتوای مدرسه صالح در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

طراحی یک برنامه درسی آسان نیست. این یک فرآیند پیچیده است که نیاز به تفکر دقیق دارد. سند تحول، سند هویت اهالی فرهنگ و متولیان تعلیم و تربیت است که بگویند ما هم از خود هویت داریم، آن هم هویت معنادار و مستقل. فرهنگی وارسته و والا، نه برگرفته از غرب و دیگران. سند تحول بنیادین و برنامه درسی مدرسه صالح، دفاع از ایدئولوژی اسلامی بوده و هست. به تعبیری این ایراد به نظام آموزشی ایران وارد بود که چرا یک برنامه درسی مستقل ندارد که بر مبنای ایدئولوژی اسلامی باشد؟ برای همین سند تحول بنیادین متولد شد. سند تحول بنیادین، سندی است برای مقابله با فرهنگ مضر بیگانگان. چرا که نظام اسلامی وامدار هیچ فرهنگی نیست و از خود هویت دارد آن هم از نوع والا تر. قرار است فرد تربیت یافته زیر نظر برنامه درسی مدرسه صالح، تکیه گاه اسلام و نظام باشد. بناست در آینده این نظام را اداره کند. پس لازم است بر اساس تفکرات این برنامه بار بیاید و به تعبیری سند تحول یک نسخه تربیتی و درمانی است که این جمله تحقق یابد که اسلام شأن و منزلتش والا و بالاتر است و هیچ برنامه‌ای نمی‌تواند با آن برابری کند. با توجه به طراحی الگوی برنامه درسی مدرسه صالح می‌توان از ویژگی‌های این الگو تأکید بر مبانی فلسفی، جامعه‌شناسی و روانشناسی تأکید کرد که در حال حاضر برنامه درسی فعلی آموزش مدرسه صالح فاقد توجه به این مبانی می‌باشد. در حالی که برای دستیابی به اهداف و برنامه ریزی درسی مدرسه صالح توجه به این مبانی ضروری است و راهنمای مطلوبی برای تأمین نیازمندی‌های یادگیری می‌باشد. مبانی روانشناختی در طراحی الگوی برنامه درسی مدرسه صالح مبتنی بر نظریه سازنده گرایی و تعاملی بوده و برنامه ریزی متناسب با نظریات یادگیری می‌باشد. به نحوی که هدف گذاری، تعیین محتوا، روش تدریس و شیوه‌های ارزشیابی متناسب با نظریات یادگیری تنظیم می‌شود. مبانی فلسفی در طراحی الگوی برنامه درسی مدرسه صالح بخاطر سازگاری با یادگیری مبتنی بر پراگماتیسم، تأکید بر یادگیری مشارکتی و پویا در گستره آموزش دارند و تقویت توانایی دانش آموزان با هدف غلبه بر مشکلات یادگیری به هنگام برقراری ارتباط و بحث و بررسی مسائل روزمره و مسائل حرفه‌ای از راه ارتباط زبانی دارند و مسیر رسیدن به بهترین برنامه درسی و پی بردن به چالش‌ها و مشکلات و شکاف‌های موجود را آسان می‌سازند. مبانی جامعه‌شناسی در طراحی الگوی برنامه درسی مدرسه صالح مبتنی بر آموزش در بافت اجتماعی، در نظر گرفتن جنسیت، سن، سطح سواد، منطقه جغرافیایی، جامعه‌گفتاری می‌باشد. مطالب درسی مدرسه صالح در قالب بافت اجتماعی و در ارتباط با نیازهای دانش آموزان بوده و مثالهای آن از نمونه‌های محسوس و مرتبط با نیازها و موقعیت اجتماعی، فرهنگی، سنی و روانی زبان آموزان انتخاب می‌گردد و موضوعات مطرح شده مورد توجه دانش آموزان قرار گرفته باعث تقویت فعالیت‌های گروهی (اصل تعاون) بین معلم و دانش آموزان می‌گردد که از لحاظ تأثیر مطالب درسی، درک متقابل و آموزش مطالب بعدی کارگشا می‌باشد و عوامل مؤثر جامعه‌شناسی که تعیین کننده روش و نوع و سطح آن برای تدریس هستند، به شرح ذیل می‌باشند: جنسیت، سن، آموزش فردی یا دسته جمعی، پیشینه فرهنگی و علمی و محیط اجتماعی دانش آموز. بر اساس الگوی طراحی شده، منطبق حاکم بر آرمان‌های مدرسه صالح، ارزش‌های اسلامی می‌باشد. این الگو به دنبال رشد تفکر و آگاهی فراگیران و بر اساس فطرت بشری و هویت اسلامی می‌باشد و با توجه به نیازها و استعدادها و خلاقیت فراگیران به فرهنگ و تمدن ناب اسلامی تأکید دارد. اهداف حاکم بر مدرسه صالح، اعتقادات اسلامی، انتقال عقاید، فضایل اخلاق اسلامی، عمل صالح و تعالی جو بوده و بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی تأکید دارد. مدرسه صالح از نظر مکان نیز یک

محیط فعال و سازنده و شوق برانگیز برای کسب شایستگی‌ها و با کلاس‌های مجهز می‌باشد که محل تجربه حیات طیبه بوده و بستری است جهانی اندیش و ترکیبی از فضا، مکان، جو و روابط انسانی و فرهنگی در محیط مدرسه حاکم است. محتوای برنامه درسی این الگو نیز کاربردی و تربیت محور و بر اساس نیازهای دانش آموزان و با محوریت شکوفایی فطرت و استعداد فراگیران هست و به پرهیز از حافظه گرایی تاکید دارد. فعالیت‌های یادگیری نیز با استفاده از روش‌های فعال، پژوهش محور و فعالیت محور می‌باشد و رویکرد مشارکتی و گفتمانی حکمفرماست. معلم، کارگزاری است فکور که نقشش ایجاد انگیزه در فراگیران بوده و با برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان، سعی در تسهیل یادگیری دارد. مواد و منابع برنامه درسی مدرسه صالح کتاب‌های آموزشی و علمی، استفاده از فناوری‌های نوین و استفاده مؤثر و مفید از اینترنت بعنوان فضای مکمل و ابزار مناسب مبتنی بر نظام معیار اسلامی برای تحقق بهتر اهداف است. یادگیری فراگیران به صورت گروهی و پروژه محور بوده و به شکل بحث و گفتمان در گروه‌ها و دوری از فردگرایی در جریان خواهد بود به نحوی که به تعامل سازنده و مؤثر با دیگران بینجامد. زمان یادگیری، انعطاف پذیری لازم را خواهد داشت و بر مبنای یادگیری برای فردا و تبیین و ساختن آینده مطلوب شکل خواهد گرفت. ارزشیابی مبتنی بر اهداف و نیز بصورت فعال و مستمر و نیز تعاملی و مشارکتی به همراه اصلاح مداوم برنامه‌ها انجام خواهد گرفت. در واقع الگوی پیشنهادی در راستای تأمین نیازمندی‌های آموزش و پرورش برای آموزش در مدارس طراحی و پیشنهاد شده است تا با رشد تفکر و آگاهی دانش آموزان بر اساس فطرت بشری انگیزه لازم و کافی برای یادگیری را داشته باشند و آن را به عنوان ابزاری برای تعامل با دنیای اطراف، سازگاری و وفق دادن خودشان با پیشرفت‌ها و توسعه جدید در علوم در نظر داشته و به مطالب درسی به عنوان واحدی که باید پاس شوند، ننگرند و عمیقاً به آنها پرداخته و مورد توجه قرار دهند. برای این امر نیازمندی‌های دانش آموز در ابعاد مختلف باید مورد توجه باشد تا انگیزه، مشارکت و توانمندی لازم برای امر یادگیری میسر گردد. زیربنای طراحی برنامه درسی، ایدئولوژی است و نمود هر یک از ایدئولوژی‌ها در مدرسه ظهور و بروز می‌کند. طبق الگوی طراحی شده، منطق حاکم بر مدرسه صالح، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی می‌باشد. گستردگی ایدئولوژی حاکم بر برنامه درسی طوری است که طعمی از تمام ایدئولوژی‌های با کارکرد مثبت را در خود دارد اما راه را برای نفوذ آنها نیز باز نگذاشته است. روح حاکم بر برنامه درسی مدرسه صالح هم ارزش مدار است و این مسئله کاملاً منطقی است چرا که عنوان نظام ما، جمهوری اسلامی است. در واقع الگوی پیشنهادی طوری طراحی شده است تا با توجه به نیازمندی‌های دانش آموز در ابعاد مختلف، با رشد تفکر و آگاهی آنها بر اساس فطرت بشری، انگیزه لازم و کافی برای یادگیری را داشته و آن را به عنوان وسیله‌ای برای تعامل با دنیای اطراف، سازگاری و وفق دادن خودشان با پیشرفت‌ها و توسعه‌های جدید در علوم در نظر داشته و به دروس به عنوان درسی که باید پاس شوند، ننگرند و عمیقاً مورد توجه قرار دهند. برنامه درسی مدرسه صالح به گونه‌ای طراحی شده است که در جایگاه مقایسه با برنامه درسی کشورهای پیشرو در عرصه آموزش، به دلیل سازگاری با فطرت انسانی در حد مطلوب و سازنده ارزیابی می‌شود و در بحث اهداف نیز مدرسه صالح به دلیل اصالت برنامه، هدف و ایدئولوژی می‌تواند در ورطه رقابت با برنامه‌های کشورهای دیگر نیز دوام بیاورد و کارایی لازم را داشته و تربیت مطلوب را رقم بزند. یک حقیقت انکارناپذیر نیز این است که سند تحول در این سطح، بی سابقه بوده است که البته لازم است با همدلی بیشتر به یک گفتمان ملی تبدیل شود و انتظار است سند تحول بنیادین برای همه گیر شدن و تبدیل شدن به یک زبان مشترک و یک ظرفیت عظیم فراگیر با بازبینی‌های متعدد، عامه فهم

تر شود. برنامه درسی مدرسه صالح، بخش نرم افزاری کار هست ولی تجهیز و نو سازی مدارس بر تحقق قسمت سخت افزاری و فیزیک ساختمان مدرسه صالح، اراده ای ملی را می طلبد. عصر اطلاعات، الزامات و ماهیت خاص خود را دارد، از طرفی تعلیم و تربیت در این عصر مطالبات خود را می طلبد. عصر اطلاعات، تغییرات سریع و گسترده را رقم زده و لذا روشهای قدیمی آموزش و پرورش را زیر سؤال برده، چرا که نگاه های سنتی پاسخگوی نیازهای جدید جامعه نیست. راهنمای برنامه درسی مدرسه صالح به دنبال خلق و آشکار سازی هنجارهایی است که بر اساس مبانی جامعه شناختی، روانشناختی و فلسفی انسانی، اسلامی و ایرانی تنظیم شده و بر آن است که ساختارهای کهنه و وارداتی را کنار گذاشته و با خلق تازگی با دنیای واقعی و دنیایی که نیازمند کشف و بازیافتن است، تعامل اثرگذار داشته و برنامه دانش آموزان را غنی کرده و توسعه دهد. فلذا برنامه درسی مدرسه صالح، چراغ راه برون رفت از الگوهای وارداتی و تقلیدی است که با رویکرد آینده نگر تنظیم شده و از نقش مدارس امروزی در جریان تغییرات جامعه آگاه بوده و با تاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی در تکاپو هست که به یادگیری شکل اندیشمندانه ای بخشد تا عملکرد بهتر را در آینده یادگیرنده رقم بزند و پیوندی مؤثر بر اساس نظام معیار اسلامی با موضوعات و مسائل جامعه داشته باشد.

- اسلام، چکیده مقالات چهارمین همایش ملی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران، مبانی فلسفی تحول در نظام آموزش و پرورش ایران، دانشگاه فردوسی، مشهد.
- امیری. کاوه (۱۳۹۲)، حیات طیبه مقدمه‌ای جهت وصول به قرب الی الله به عنوان هدف غایی در نظام تربیتی در حال توسعه. امینی مشهدی. سمانه، غفاری. ابوالفضل (۱۳۹۲)، تأملی بر رویکردهای تربیت ارزشی: نگاهی به جایگاه تربیت ارزشی و تحول آن در نظام آموزش و پرورش، چکیده مقالات چهارمین همایش ملی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران، مبانی فلسفی تحول در نظام آموزش و پرورش ایران، دانشگاه فردوسی، مشهد.
- پیروانی‌نیا. پونه، پیروانی‌نیا. پگاه (۱۳۹۲). تحلیل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از نظر میزان اهمیت به یادگیری سازمانی، شیراز، اداره کل آموزش و پرورش استان فارس.
- حاجی‌بابایی. حمیدرضا (۱۳۹۱). زبان زیبایی‌شناسانه قرآن مجید، تهران، مدرسه.
- خاوری. ابوذر، زارعی. خدیجه (۱۳۹۲). ویژگی‌های مدرسه صالح در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. مجله نوآوری آموزشی، دوره ۲، شماره ۱.
- خاوری. ابوذر و دیگران (۱۳۹۵). ویژگی‌های مدرسه صالح در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سومین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰). دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- شکوهی فر. حسین، سورگی. فائزه (۱۳۹۰). میزان تحقق ویژگی‌های مدرسه صالح از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی. اولین کنفرانس ملی یافته‌های نوین حوزه یاددهی و یادگیری.
- صادقی شاهدانی. مهدی، صاحب هنر. حامد، عظیم زاده آرانی. محمد، حسینی دولت آبادی. سید مهدی (۱۳۹۱)، بررسی اثر شوک‌های پولی بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از روش BVAR: مطالعه موردی ایران، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اقتصادی در ایران، سال اول، شماره ۴، ص ۹۹-۱۰۰.
- علم الهدی. جمیله (۱۳۸۶)، فلسفه تعلیم و تربیت رسمی از دیدگاه اسلام، وزارت آموزش و پرورش.
- کریمی. فریبا (۱۳۹۲). صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان، اصفهان، کنکاش.
- مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰)، تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
- مهرمحمدی، محمود و همکاران. (۱۳۹۱). برنامه درسی: نظرگاهها، رویکردها و چشم اندازها، تهران: انتشارات سمت.
- معدولی بهبهانی. ماندانا، حیدری. الهام (۱۳۹۷)، جهانی شدن و تحول در آموزش و پرورش، مجله تخصصی رشد، تهران، شماره ۱۲۰.
- هدایتی. فرشته، خوارزمی. رحمت‌الله (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی اجرای برنامه‌های سند تحول بر اساس مبانی مدیریت تحول سازمانی، راهبرد توسعه، ش ۴۵، ص ۲۴۰-۲۵۹.

- Moore, Melanie(2021). Six Steps of Curriculum Design. Rotherham, South Education
.Yorkshire.Administration Programs.
- Alschuler,A.s.(Ed) (1982).Values concepts and techniques,Revised
Ed.washington,D.C.:national Education Association.
- Berman,L.M(1968).New priorities in the curriculum.Columbus,OH: Charles E.Merrill.
- Grant. Janet(2018). Principles of curriculum design. The Open University, Milton Keynes,
UK.
- McNeil,j.D.(1985).Curriculum: Acomprehensive introduction,3rd Ed. Boston: Little,Brown.